

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

4. Правосуддя в умовах війни: учасники міжнародної конференції обговорили головні виклики під час воєнного стану. Міжнародна конференція до 5-річчя Верховного Суду «Імплементация принципу верховенства права : роль Верховного Суду в сучасних умовах». 25 січня 2023 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1374198/>
5. Павлова Т. О. Діджиталізація як напрям трансформації кримінального провадження. *Правова держава*. 2021. № 41. С. 96. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/225612>

Ключові слова: методологія, кримінальне провадження, надзвичайний правовий режим, воєнний стан, правосуддя, досудове провадження, судове провадження.

Key words: methodology, criminal proceedings, emergency legal regim, martial law, justice, pre-trial investigation, court proceedings.

ТОРБАС ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук, доцент*

ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до ст. 298¹ КПК України, у кримінальному провадженні про кримінальні проступки крім джерел доказів, які передбачені в ст. 84 КПК України, також можуть використовуватися як джерела пояснення осіб, результати медичного освідчення, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Таким чином законодавець значно розширив перелік джерел доказів, які можуть бути використані під час розслідування кримінальних проступків, проте не надав жодних пояснень чи уточнень специфіки їх використання у кримінальному провадженні чи власне їх відмінність з «типовими» джерелами доказів, які передбачені ст. 84 КПК України. Відсутність такого нормативного регулювання значно ускладнює використання таких джерел у кримінальному процесі та фактично нівелює практичне застосування ст. 298¹ КПК України. У зв'язку з цим існує нагальна потреба у дослідженні таких спеціальних джерел доказів, в першу чергу – висновку спеціаліста.

Так, відповідно до ст. 300 КПК України висновок спеціаліста повинен відповідати висновку експерта. Хоча таке формулювання повинно вирішувати низку питань, на жаль воно згенерувало ще більше проблем. Так, незрозуміло, чи повинен спеціаліст повідомлятися про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивого висновку, адже в ч. 2 ст. 102 КПК України таке повідомлення є невід'ємною частиною висновку експерта, а отже має бути частиною висновку спеціаліста. В той же час науковці зазначають, що жодних змін щодо кримінальної

відповідальності спеціаліста не було внесено, а тому повідомлення про таку відповідальність буде очевидно незаконним [1].

Так само лишається відкритим питанням сфера застосування висновку спеціаліста та його співвідношення з висновком експерта. Аналізуючи судову практику можна помітити, що досить часто спеціаліста для складання висновку залучають для встановлення розміру шкоди у кримінальному провадженні. З цього приводу необхідно згадати про рішення від 25 листопада 2019 року (справа № 420/1667/18), відповідно до якої імперативність ст. 242 КПК України щодо призначення експертизи для визначення розміру збитків, завданих кримінальним правопорушенням, має обмежений характер, оскільки не стосується тих випадків, коли предметом злочину є гроші або інші цінні папери, що мають грошовий еквівалент, а також коли розмір матеріальних збитків, шкоди, заподіяних кримінальним правопорушенням, можливо достовірно встановити без спеціальних знань, а достатньо загальновідомих та загальнодоступних знань, проведення простих арифметичних розрахунків для оцінки даних, отриманих за допомогою інших, крім експертизи, джерел доказування. Таким чином представники сторін досить активно користуються висновками спеціалістів для встановлення розміру збитків у кримінальному процесі. В той же час необхідно звернути увагу на декілька специфічних деталей.

По-перше, оцінка можливості достовірно встановити розмір шкоди без спеціальних знань залежить виключно від суб'єкта, який буде приймати остаточне рішення у кримінальному провадженні, тобто від судді. Наприклад, в одному з рішень ВС зазначив, що «із системного аналізу приписів ст. 84, ч. 2 ст. 242 та ст. 298-1 КПК України у їх взаємозв'язку слідує, що залучення на стадії досудового розслідування експерта для визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням, є обов'язковим у кримінальних провадженнях, як щодо злочинів так і кримінальних проступків, оскільки вимоги ч. 2 ст. 242 КПК України носять імперативний характер. Разом з цим, як слідує зі змісту наданих судових рішень, на підтвердження заподіяння діями ОСОБА_4 значної шкоди власнику земельної ділянки, внаслідок її самовільного зайняття, прокурором надано лише розрахунок спеціаліста щодо розміру шкоди від 16 липня 2021 року. За наслідками апеляційного розгляду судом встановлено відсутність висновку експерта щодо визначення розміру шкоди, завданої власнику самовільно зайнятої земельної ділянки, а наданий розрахунок спеціаліста, на думку Суду, не є належним доказом на підтвердження розміру шкоди, тому апеляційний суд дійшов вірного висновку про недоведеність наявності у діях ОСОБА_4 складу кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 197-1 КК України» [2]. Таким чином можна зробити висновок, що у випадку будь-яких сумнівів уповноважена особа сторони обвинувачення повинна залучити експерта задля уникнення будь-яких сумнівів під час судового розгляду.

По-друге, навіть використовуючи висновок спеціаліста для об'рахунку розміру шкоди не всі судді вважають такий висновок окремим джерелом доказу, а часто визнають в якості документу: «Також апеляційний суд указав, що висновок спеціаліста, який, на думку сторони захисту, безпідставно визнано місцевим судом як доказ, є документом, який в силу положень ст. 84 КПК України, є процесуальним джерелом доказів та відповідає вимогам статей 85-86 КПК України» [3]. Власне такий підхід досить суттєво розширює способи використання висновку спеціаліста навіть для розслідування злочинів, адже суб'єкт оцінки доказів може врахувати його саме як документ, обходячи будь-які обмеження, передбачені КПК України.

Таким чином можна зробити висновок, що кримінальне процесуальне законодавство потребує вдосконалення в частині нормативного регулювання застосування висновків спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Гайдар В. М. Висновок спеціаліста в межах розслідування кримінальних проступків: проблеми застосування. Протокол: юридичний інтернет ресурс. URL: https://protocol.ua/ua/visnovok_spetsialista_v_megah_rozsliduvannya_kriminalnih_prostupkiv_problemi_zastosuvannya/
2. Ухвала ККС ВС від 20.03.2023, справа № 399/756/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109675046>
3. Ухвала ККС ВС від 05.10.2021, справа № 699/241/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100179368>

Ключові слова: висновок спеціаліста, спеціаліст, розслідування кримінальних проступків.

Key words: specialist opinion, specialist, investigation of criminal misdemeanors.

БЛОКІНЬ РУСЛАН МИХАЙЛОВИЧ

*Полтавський університет економіки і торгівлі,
доцент кафедри правознавства, доктор юридичних наук*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Змагальність є формою організації судочинства, для якої характерними є чітке розмежування функцій обвинувачення, захисту та вирішення справи по суті відповідно між прокурором (приватним, державним, публічним обвинуваченим, потерпілим), обвинуваченим, підозрюваним (їх захисником) і судом (суддею); процесуальне рівноправ'я сторін обвинувачення і захисту; розгляд справи шляхом полемики сторін перед незалежним та неупередженим судом. Змагальна побудова судового процесу є гарантією всебічності і повноти, законності та обґрунтованості вироку.

Змагальність визначає лише становище сторін у системі кримінально-процесуальних відносин, встановлює вимогу щодо обсягу прав

Павлова Олександра Сергіївна Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки	259
Поліщук Яна Романівна Віктимблеймінг: поняття та його прояви в сучасному суспільстві	262
Радковська Ірина Сергіївна До питання відповідальності та покарання за деякі кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту . . .	265
Таратінов Юрій Миколайович Щодо видів кримінально-протиправних посягань	269
Яковенко Анастасія Валеріївна Основні ознаки кримінального права в умовах воєнного стану	271

СЕКЦІЯ 21

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Підсекція 1

Проблеми кримінального процесу в умовах воєнного стану	274
---	------------

Аркуша Лариса Ігорівна «Таємні» операції у протидії організованій злочинній діяльності в Україні	274
Аленін Юрій Павлович, Мурзановська Аліна Владиславівна Правосуддя під час воєнного стану в Україні: окремі проблемні питання	277
Торбас Олександр Олександрович Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному процесі	281
Білокінь Руслан Михайлович Деякі проблеми реалізації принципу змагальності у кримінальному процесі	283
Волошина Владлена Костянтинівна, Пожар Вадим Георгійович Забезпечення права на переклад у контексті реалізації права на справедливий суд	287
Габлей Наталія Григорівна, Безносьюк Олег Петрович Право обвинуваченого на зупинення судового провадження у зв'язку з мобілізацією	290